

BİR GAZETENİN SAĞLIK HABERLERİNİN SAĞLIK/HASTALIK KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

An Evaluation of a Newspaper's News on Health on The Basis of Health/Disease Concepts

Serap Şahinoğlu¹, Zehra Göçmen Baykara²

¹Assist. Prof., Ankara University Medical Faculty, Dept. of Medical History and Ethics
²Academic Staff, Gazi University, Faculty of Health Science, Dept. of Nursing

ÖZET

Kitle iletişim araçlarının bilgi toplumunun oluşumunda önemli bir yeri vardır. Kitle iletişim araçları arasında özellikle gazeteler, toplumun sağlık konusunda bilgi sahibi olmasında, sağlık ve hastalıkla ilgili algısının oluşumunda oldukça etkilidir.

Bu düşünceden yola çıkarak bir gazetenin sağlık haberlerinin konu başlıkları incelenmiş ve burada hangi sağlık sorunlarının ele alındığı, hangi konuların sağlık ve hastalık başlığında tartışıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini, Ekim 2005-Mart 2006 tarihleri arasında aynı gazetenin 151 nüshasındaki sağlık sayfasındaki haberler oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeyerek, gazetenin internet arşivindeki tüm haber başlıkları incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; estetik/kozmetik, diyet ve beslenme haberlerinin diğer haberlere göre oldukça fazla olduğu belirlenmiştir. Sağlık kavramı, eskiden, bir hastalığın olmaması durumu iken, günümüzde fiziksel görünümün iyileştirilmesi, güzelleşme de bu kavramın içinde var olmaya başlamıştır. Haberler içerisinde beslenme, diyet, estetik haberlerinin oldukça fazla yer alması bireylerin sağlığı algılamalarındaki dönüşümün bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık; Hastalık, Gazete haberi.

ABSTRACT

The mass media has an important role in formation of the information society. Among the mass media means, especially newspapers are highly effective on society's information and perception on health and disease.

Based on this idea, we have examined the headlines on health news and tried to identify the subjects being discussed under health and disease title. This research, gathered the news on the same newspaper's health section, published in between October 2005 and March 2006. (151 editions) The study has not chosen selected news while examining all the published headlines on the newspaper's online version.

According to the findings of the study, we have noticed that there have been more news published on aesthetic, cosmetic, diet and nutrition than other news. In the old times, the health concept has been considered as merely not being ill, whereas nowadays with the improved physical appearances, beautification has been included in it. The increasing news of the nutrition, diet, and aesthetic among other news, indicates the change in individual's perception of the health.

Keywords: Health; Disease; Newspapers

GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının bilgi toplumunun oluşumunda önemli bir yeri vardır. Gelişen iletişim teknolojileri aracılığı ile bilgi üretimi, akışı ve paylaşımında önemli bir artış meydana gelmiştir. Sosyo-ekonomik gelişme sürecinde toplumlar toplayıcılıktan tarım toplumuna ve yerleşik düzene, sonrasında sanayi toplumu ve günümüzde de bilgi toplumuna doğru bir geçiş yaparak farklı gelişme aşamalarını geçirmektedir. Toplumsal dönüşümde bu gelinen bu nokta, kitlesel refahın, bilginin ve nitelikli insan emeğinin önem kazandığı bu süreç, bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır¹.

Bilgi toplumunda temel kaynak olan bilgi ve bilgi toplumunun gelişmesini sağlayan temel etmen de bilişim teknolojileridir. Geçmişte özellikle sanayileşme süreçlerinde sanayi sektörü bu dönem için çok önemli iken bu kez onun yerini bilgi ve bilgi sektörü almaya başlamıştır. Bilgi toplumu düzeyine ulaşabilmek, çağımız toplumlarının en belirgin hedefidir. Bilginin etkili bir yol gösterici olarak kabul edildiği bilgi toplumlarında bilgi, bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklarla üretilmekte, sınıflandırılmakta ve ulaşılabilir kılınmakta; toplumsal ve kurumsal sorunların çözümünde kullanılabilirlerdir. Günümüzde bilgi, bireylerin, organizasyonların ve devletlerin sahip olabilecekleri en etkili yol/kaynak olarak değerlendirilmektedir^{1,2}.

Bilgilendirme kültürü, etik ve ulusal değerler arasında hızlı bir dönüşümü başlatan, yeni anlayış, düşünce sistemi yaratan dinamiklerin hemen her sektörde yaygınlaşması anlamı taşımaktadır. Bir olay ya da konunun haber olabilmesi için olması gereken bazı temel öğeler, "haber değeri" olarak açıklanır. Haber değerleri haberciliğin

dayandığı temel ilkelerin ne olduğunu gösterir. Haber değerini belirlemedeki ölçütler, toplumsal yapılara ve kitle iletişim araçlarının yayın politikalarına göre değişir. Sonuçta neyin haber olup olmayacağına, belirlenen haber değerleri çerçevesinde karar verilir. Haber değeri en genel ifadeyle, “haber öykülerinin seçiminde, kurgulanmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlar” olarak tanımlanmakta ve profesyonel kodların endüstrileşmiş haber şirketlerinin üretim gereksinimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir^{1,3}.

Liberal görüş; haber değerini “bir olay/olgunun kamu yararı açısından önemini belirlenmesi” olarak açıklarken, ağır basan yanında kamunun yer aldığını söylemektedir. Eleştirel görüş ise; haber değerinin belirleyicinin, haber medyasının seçkinleri olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe göre, neyin kamunun bilgisine sunulmasının yararlı ve doğru olduğuna karar verilirken, egemen gücün çıkarları ve medyanın önceliklerinin bu konuda belirleyici olduğu vurgulanmaktadır. Graemer Burton ise, haber değerlerinin belirlenmesinde medya çalışanlarının yüklediği değerlerin önemini dile getirmiştir. Haberin sunuluş biçiminin birinci derece rol oynadığını belirterek, haber değerini, genel değerler (olumsuzluk, yakınlık, popülerlik, devamlılık, basitlik, kişiselik), içerik değerleri (felaketler, yıldızlar, otoritelerle ilgili olması) ve geliştirim değerleri (dramatize edilebilmesi, çatışma içermesi vb.) olarak üç ana başlık altında toplamaktadır¹.

Belli ölçütler göz önüne alınarak sınırları çizilen haber değerleri arasında önceliğin hangi değerde olduğu tartışılır. Ancak ilginç, çarpıcı, şaşırtıcı ve beklenmedik olayların okuyucu üzerinde yaratacağı etkinin daha fazla olduğu görüşü benimsendiğinden, bu tip olaylar haber kapsamına daha sık girmektedir. Kötü olayların, iyi olaylardan her zaman daha fazla etki bırakacağı düşüncesi ülkeler bazında ele alındığında; üçüncü dünya ülkelerinin gelişmiş ülkelerin haber bültenlerine ancak doğal afet, anarşi ve çatışma gibi olumsuz olaylarla girmesi var olan bir gerçektir¹.

Haber, özellikle uluslararası iletişimde önemli bir “ekonomik değere” sahiptir ve bir meta olarak ülkeler arasında dolaşımı sağlar. Yeni dünya düzeni içerisinde, medya alanındaki uluslararası boyutlara varan sermaye ve güç ilişkileri göz önüne alındığında, bilgi, haber ve kültürel ürünlerin sunulduğu pazar ortamında yaşanan çekişmeler, medyanın ekonomik ve politik boyutunu açıkça ortaya koymaktadır. Medya haberleri sözde yoğun ve farklı bilgiler içeriyor gibi görünmesine karşın, var olan gerçeklikten uzak, bilgiden çok eğlence ögesi barındıran yapısı, nedensellik bağlamından kopuk, yüzeysel habercilik anlayışı ile yaşanan gerçeği, teknolojik yapıya göre yeniden üretmektedir⁴.

K. Jenkins da, *Tarihi Yeniden Düşünmek* adlı kitabında, tarih yazarlarının seçtikleri olgularla ve bunlara yönelik yorumları ile tarihi yeniden kurgulayarak yazdıklarını dile getirmekte ve tarihi, dönemin güç sahiplerinin ve ideolojilerinin oluşturduğunu vurgulamaktadır⁵. Bu bağlamda toplumsal bir güç olarak medyanın sağlığını ve hastalığın kavramlaştırılmasında ve yeniden oluşturulmasında önemli rol oynadığı düşünülebilir. Bu çerçevede gündelik yaşam, var olan dünyayla medyanın önerdiği dünya arasında bir ilişki kurma amacına hizmet eden haberler üzerinden yeniden kurgulanmaktadır. Böylece, var olan iletişim yapısı, bilginin çok değerli olduğu bu çağda, bilgi toplumunun oluşumunda medya haberlerinin önemine ilişkin eleştirel bir gözle yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır¹.

Sağlık, en temel insan haklarından biridir. Sağlıkla ilgili haber yapanlar insanların bilgilendirilmesini sağlayarak bu hakkın korunmasına hizmet etmektedirler. Alanında uzman ve deneyimli haberciler, sağlık çalışanlarını haber kaynağı olarak görmekte ve onların bilgilerini, bilimsel ama anlaşılır bir dille halka ulaştırmakta, yenilikler hakkında halkı bilgilendirmeleri beklenir.

Genel olarak medyada sağlık ve hastalık olgusuyla ilgili kavramların, oldukça farklı amaçlarla işlendikleri görülmektedir. Bunlardan bir bölümü, bir hastalığın tanı ve tedavi yöntemlerinin anlatılması, yeni tedavi yöntemlerinin kamuoyuna duyurulması, tıbbi uygulamalar karşısında “mağdur” duruma düşen hastalara dikkat çekilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu son durumda kimi zaman gerçekten uygulama hatalarına yer verilirken, kimi zaman da olası komplikasyonların hekim ya da sağlık personelinin suçlanması amacıyla kullanıldığı da görülmektedir⁶. Günümüzde medyanın insan ve toplumlar üzerindeki belirleyici etkisi ve üzerlerinde oluşturduğu baskı daha sıklıkla tartışılır bir konuya dönüşmektedir⁴.

Bu savdan da yola çıkarak aşağıda gazete haberlerindeki sağlıkla ilgili konuları ve haberleri inceleyerek, belli bir dönemde toplumun sağlık/hastalık kavramlarıyla ilgili eğilimleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde basılan bir gazetenin altı aylık dönemde sağlık haberleri gündeminde hangi konulara yer verdiğinin belirlenmesidir.

Araştırmanın evrenini, Ekim 2005 - Mart 2006 tarihleri arasında bir gazetenin 151 nüshasında sağlık sayfasında bulunan haberler oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeyerek, gazetenin internet arşivindeki tüm haber başlıkları incelenmiştir.

Veriler SPSS 11.0 paket programı ile sayısallaştırılmış ve istatistiksel analizinde frekans ve yüzdelik değerleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Gazetede sağlık haberleri incelendiğinde Ekim ve Kasım aylarında haber sayısının arttığı, toplam haberler içinde sayısal olarak çocuk sağlığı ve hastalıkları ile estetik/kozmetik haberlerinin sayıca fazla olduğu görülmektedir. Ekim ayındaki haberlerin % 28,5'ini beslenme ve diyet, % 17,9'unu solunum yolu enfeksiyonları (özellikle kuş gribi haberleri) oluşturmaktadır. Kasım ayındaki haberlerin % 20'sini çocuk sağlığı ve hastalıkları, % 20'sini estetik/kozmetik haberleri oluşturmaktadır. Aralık ayındaki haberlerin % 33,4'ünde solunum yolu enfeksiyonlarından söz edilmiştir. Ocak ayı haberlerinde % 28 oranında çocuk sağlığı haberleri, Şubat ayında % 35,7 oranında kök hücre haberleri, Mart ayında ise % 60 oranında estetik ve kozmetik haberlerine yer verildiği görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Gazetenin aylara göre sağlık haberlerinin dağılımı

Sağlık Konusu	Ekim		Kasım		Aralık		Ocak		Şubat		Mart		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kanser	1	3,6	2	6,7	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2
Solunum yolu enfeksiyonu	5	17,9	-	-	7	33,4	2	8,0	-	-	-	-	14	10,1
Kadın sağlığı	1	3,6	2	6,7	4	19,1	3	12,0	2	14,3	-	-	12	8,7
Çocuk sağlığı (psikolojisi)	4	14,3	6	20,0	4	19,1	7	28,0	-	-	-	-	21	15,2
Organ nakli	-	-	2	6,7	1	4,7	-	-	1	7,1	-	-	4	2,9
Estetik/kozmetik	1	3,6	6	20,0	-	-	1	4,0	2	14,3	12	60,0	22	15,9
Beslenme ve diyet	8	28,5	2	6,7	-	-	6	24,0	2	14,3	3	15	21	15,3
Endemik hastalıklar	-	-	1	3,3	1	4,7	-	-	-	-	-	-	2	1,4
Sağlıkta teknolojik gelişmeler	3	10,6	2	6,7	-	-	4	16,0	2	14,3	-	-	11	7,9
Kök hücre çalışmaları	-	-	1	3,3	-	-	-	-	5	35,7	-	-	6	4,4
Alternatif tıp	-	-	2	6,7	2	9,5	-	-	-	-	1	5,0	5	3,6
Hasta hakları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10,0	2	1,5
Magazinsel sağlık	5	17,9	4	13,2	2	9,5	2	8,0	-	-	2	10,0	15	10,9
TOPLAM	28	100	30	100	21	100	25	100	14	100	20	100	138	100

TARTIŞMA

Gazete haberleri, bir dönemle ilgili toplumsal olguları oluşturmada ve bunun tarihsel olarak belirginleşerek olgulara dönüştürülmesinde yazılı bir kaynaktır. Toplumların gazete haberlerine bakılarak, onların yaşam biçimi, değerleri, sosyo-ekonomik koşulları, dünya görüşleriyle ilgili bilgi sahibi olmak olanaklıdır. Yazılı basım ve özellikle gazeteler, toplumun sağlığa yönelimini, sağlık içinde hangi değerlerin daha öncelendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Bu gazetede 6 aylık (Ekim 2005 - Mart 2006) sağlık haberlerine bakıldığında en çok estetik ve kozmetik haberlerine yer verildiği, bunun ilkbaharın yaklaşması ile birlikte artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Yine aynı dönemde beslenme ve diyet haberlerinin de arttığı gözlenmektedir. Bu durum, yazın gelmesi ile birlikte insanların (özellikle kadınların) belli beden ölçülerine ulaşmalarına yönelik hızlandırıcı bir etki sağlamaktadır. Gazete haberlerinde de görüldüğü gibi bireylerin fiziksel görüntüleri, güzellik için önemli bir ölçüt olarak benimsenmektedir. Toplumumuzda özellikle kadınlar için "güzellik" önemli bir estetik değer olarak algılanmaktadır. Haberler, toplumun bu düşüncesini pekiştirmekle birlikte topluma bu düşüncenin yerleşmesinde de oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Solunum yolu enfeksiyonu haberlerinin özellikle Ekim ve Aralık ayında arttığı görülmüştür. Bu aylarda, toplumda gribal enfeksiyonlar artmaktadır. Ayrıca çocuklarda da bu tür hastalık haberlerinin bu aylarda artmasının bu enfeksiyonların artışıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca gazetede solunum yolu enfeksiyonları içinde "kuş gribi"ne rastlanmıştır. Bunun nedeninin, kuş gribinin dünyada ilk kez bu yıl epidemiyi yapması, toplum sağlığını ve ekonomisini olumsuz yönde etkileyen güncel bir konu olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ancak Mart ayında kuş gribi tehlikesinin azalmasıyla birlikte bu konudaki haberler sona ermiştir.

Bu araştırmada magazinsel sağlık haberlerinin sayıca fazla olduğu da görülmektedir. Buradaki haberler, sağlık haberinden çok, sağlıkla ilgili kavramların başka konu başlıkları altında farklı anlamlarda kullanılmasını içermektedir. Bu durum, sağlıkla ilgili kavramların başka konu başlıkları altında farklı anlamlarda da kullanıldığını ve dolayısı ile bu kavramların içerisine farklı öğelerin eklenmesi ile kavramın anlamının zenginleştiğini ya da anlamının dönüştüğünü dile getirebiliriz.

Kaymaz ve arkadaşlarının (2010) yazılı basındaki sağlık haberlerinin incelenmesine yönelik yaptıkları çalışmada, sağlıkla ilgili bilgilendirme haberlerinin 2006 yılında % 35,6 iken 2008 yılında bu oran % 51,4'e yükseldiğini belirtmektedirler⁷. Bu bulgu sağlık haberlerinin eğitici olma niteliğinin son yıllarda olumlu bir yönde arttığını göstermesi açısından olumlu bir bulgudur. Sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde medyanın sağlık eğitiminde önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bu nedenle ülkemizde de sağlık haberlerinin gerçeği yansıtması gerekmektedir⁸. Sağlık ve medya alanının temsilcileri sıkı bir işbirliği içinde olmalı, sık sık bir araya gelerek bilgileri ve deneyimlerini paylaşmalıdırlar. Sağlık profesyonelleri, yazılı basım dâhil, televizyon ve radyolarda yer alan sağlık ve tıp konularındaki yayınlarda ve haberlerde görülen eksik ve yanlışlıkları sürekli izlemek ve saptamak zorundadırlar^{9, 10}.

Medya toplumda önemli bir söz "söyleme gücüne" sahiptir. Sağlık kavramı, geçmişte bir hastalığın olmaması anlamında iken, artık bireyin var olan sağlık durumundan daha iyi bir konuma getirilmesi anlamına dönüşmeye başlamıştır. Haberler içerisinde beslenme, diyet, estetik haberlerinin oldukça fazla yer alması, bireylerin sağlığı algılamalarındaki farklılaşmanın ve dönüşümün bir başka bulgusu olarak değerlendirilebilir. Kuşkusuz medyanın bu dönüşümde önemli bir etkisi olabilmektedir. Medya bize birçok konuda güzeli, çirkini, iyiyi, kötüyü tanımlamakta ve topluma da bu olguları en doğru bir ölçütmüş gibi dayatabilmektedir ki onun bu belirleyici etkisi gösterilmiştir⁴.

Bu bağlamda medyanın sağlık ve ilgili kavramlarla ilişkili olarak toplumlara dönüştüren önemli bir güç olduğu söylenebilir. Bu nedenle sağlık haberleri yazılırken sağlık profesyonelleri ile işbirliği yapmak gerekmektedir. Ayrıca sağlık profesyonellerinin halkın anlayacağı dille yazılmış, görsel olarak zenginleştirilmiş rehberleri hazırlamaları, gazetecilere sunmaları ve sürekli yararlanılabilecek biçimde tutmaları gereklidir^{7, 8}. Sağlık haberi yazarlar da, elde ettikleri haberleri doğru bir biçimde değerlendirerek yazma etik sorumluluğu taşımaktadır^{10, 11}. Araştırmamızda da görüldüğü gibi toplumun sağlık algısının gazetelere yansıdığı bir gerçektir. Ayrıca gazeteler de bu algının değişimi/dönüşümünde etkili olabilmektedir. Bu etkileşimin toplumun sağlığını geliştirici yönde olumlu olabilmesi için sağlık çalışanları ve gazetelere önemli roller düşmektedir. Özellikle sağlıkçılar ve medya çalışanları için bu roller Türk Tabipleri Birliği etik kurul sonuç raporunda⁶ birer etik sorumluluk olarak da belirlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak araştırmamızda toplam haberler içerisinde çocuk sağlığı, estetik ve beslenme haberlerinin en fazla orana sahip olduğu, mevsimlerin haberler arasındaki oranı etkilediği belirlenmiştir. Özellikle sonbahar aylarında solunum yolu hastalıkları haberlerinin, ilkbahar aylarında estetik ve kozmetik haberlerinin daha fazla oranda olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda, yazılı medyadaki haberlerin toplumun ve toplumdaki ekonomik güçlerin etkisi doğrultusunda yön kazandığı sonucuna varılabilir.

Toplumun sağlık haberleri ile tam ve doğru bilgilenebilmeleri için medyanın ve sağlık profesyonellerinin işbirliği içinde çalışmaları gerekmektedir. Medyanın habere ilişkin ilgili sağlık profesyonellerine danışmaları, sağlık profesyonellerinin ise sağlık haberlerine ilişkin danışmanlık, denetim gibi işlevleri mesleki sorumluluk olarak benimsemeleri gerekmektedir. Her iki grubun belirtilen sorumlulukları benimsemeleri, her iki disiplinin birbirlerinin sorumluluklarını kavramaları mesleki ve/veya hizmet içi eğitimleri kapsamında bu konulara yer verilmesi ile mümkün olabilecektir.

BİLGİ: Bu çalışma 27-30 Mayıs 2009'da Hatay'da düzenlenen VI. Lokman Hekim Günleri kapsamında "Bir gazetenin altı aylık sürede yayınladığı sağlık haberi: Genel bir bakış" adıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Karaduman S, Karaduman M. Bilgi toplumunun oluşmasında televizyon haberlerinin yeri ve önemine ilişkin eleştirel bir bakış. <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-01.pdf> E.T: 07.04.2011.
2. Balay, R. Küreselleşme, Bilgi toplumu ve eğitim. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2004, 37(2): 61–82.
3. Soygüder, Ş. Türk basınında magazin haberlerine konu olan kişiler "kim"ler ve fotoğrafik olarak "nasıl" yer alıyorlar? [Http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/manasdergi/sbd/sbd7/sbd-7-18.pdf](http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/manasdergi/sbd/sbd7/sbd-7-18.pdf). E. T: 07.04.2011.
4. Mattelart A, Bilgi toplumunun tarihi, Çev, H. Yücel, İletişim Yay., İstanbul, 2004.
5. Jenkins K. Tarihi Yeniden Düşünmek. 3. Basım. Dost Kitabevi Yayınları. Ankara. 1997.
6. Medya ve sağlığa yönelik programlar. <http://www.ttb.org.tr/index.php/Etik-Kurul/etik-1355.html>. . E.T: 07.04.2011.
7. Kaytaz K. ve ark. Yazılı basında çıkan sağlık haberlerinin incelenmesi. Marmara Medical Journal, 2010, 23(3): 369-372.
8. Sağlık eğitiminde medyanın önemi. <http://www.kadınlaricin.net/saglik/saglik-egitiminde-medyanin-onemi.htm>. E. T: 07.04.2011.
9. Ocaktan, E., Yıldız A., Özdemir O. Abidinpaşa sağlık grup başkanlığı bölgesinde çalışan sağlık personelinin hasta hakları konusunda bilgi ve tutumları. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 2004, 57 (3): 129–137.
10. Vural A, Medya ve tıp etiği, 3.Ulusal Tıp Etiği Kongresi, Kongre Kitabı, Bursa 2003: 890–898.
11. Arda B, Duman Ö E, Şahinoğlu S ve ark., Medyadaki sağlık haberlerinin etik açıdan değerlendirilmesi, II. Ulusal Tıbbi Etik Kongresi Bildiri Kitabı, Biyoetik Derneği Yayını, Ankara, 2001, s. 436-443.